

МЕХАНІЗМ ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ ІМПОРТУ (СВАМ) ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Європейський зелений курс (European Green Deal) – це стратегія перетворення Європейського Союзу на перший у світі кліматично нейтральний регіон до 2050 року. В центрі цієї стратегії стоїть запобігання «витоку вуглецю» (carbon leakage). Це явище, при якому компанії переносять виробництво з країн ЄС до країн з менш суворими екологічними стандартами, щоб уникнути витрат на квоти на викиди CO₂.

Механізм вуглецевого коригування імпорту (СВАМ – Carbon Border Adjustment Mechanism) є інструментом, що «вирівнює» ціну на вуглець для товарів, імпортованих до ЄС, із ціною, яку платять європейські виробники в межах системи торгівлі викидами ЄС (EU ETS). Для України, як кандидата в члени ЄС, СВАМ стає критичним випробуванням та водночас драйвером промислової модернізації.

СВАМ базується на Регламенті (ЄС) 2023/956. Його сутність полягає не в запровадженні класичного мита, а у встановленні вартості викидів вуглецю, що були вбудовані у виробництво товарів.

Основні етапи впровадження:

– Перехідний період (1 жовтня 2023 – 31 грудня 2025): Імпортери мають лише звітувати про обсяги імпорту та викиди CO₂. Фінансових платежів на цьому етапі немає. Це час для адаптації бізнесу та налаштування процесів моніторингу.

– Повноцінний запуск (2026 – 2034): Поступове запровадження оплати сертифікатів СВАМ. Вартість сертифікату прив'язана до середньої ціни на квоти EU ETS на аукціонах. Паралельно з цим ЄС буде скасовувати безкоштовні квоти для внутрішніх виробників.

Сектори, що підпадають під дію СВАМ:

- Механізм поширюється на найбільш вуглецеємні галузі:
- Металургія (залізо, сталь): Найбільш вразливий сектор для України.
- Електроенергетика: Важливий фактор для експорту енергоресурсів.
- Добрива: Хімічна промисловість, енергоємність якої є критичною.
- Цемент: Будівельна галузь.
- Алюміній: Виробництво, що вимагає високих енерговитрат.
- Водень: Перспективний напрямок енергетики.

Україна історично має вищий рівень енергоємності виробництва порівняно з ЄС. Основні виклики включають:

Технологічна відсталість: Значна частина українських промислових активів використовує застарілі технології (наприклад, мартенівські печі, високий рівень зносу обладнання), що призводить до високих викидів на одиницю продукції.

Цінова конкурентоспроможність: Після 2026 року українські експортери металу чи добрив, які не проведуть модернізацію, стануть дорожчими для покупців у ЄС. Це може призвести до втрати ринків збуту або необхідності продавати продукцію з суттєвим дисконтом.

Фінансове навантаження: Потреба в інвестиціях у "зелені" технології (наприклад, перехід на електродугові печі або використання водню) виникає в умовах обмеженого доступу до капіталу через воєнний стан.

Євроінтеграція вимагає гармонізації законодавства з нормами ЄС (acquis communautaire). СВАМ прискорює цей процес у наступних сферах:

1. Система моніторингу (MRV). Україна зобов'язана запровадити національну систему моніторингу, звітності та верифікації (MRV) викидів парникових газів. Це база для прозорого обліку викидів, без якої українські підприємства не зможуть довести низький вуглецевий слід своєї продукції.

2. Внутрішня система торгівлі викидами (СТВ). Для того, щоб Україна могла вимагати виключень з СВАМ або зарахування сплачених податків на викиди всередині країни, вона має впровадити власну систему торгівлі квотами. Це складний процес, що вимагає створення ринкових механізмів, які будуть визнані Брюсселем.

Адаптація до СВАМ вимагає дій на трьох рівнях:

1. Державний рівень:

– Дипломатія: Активна робота з Єврокомісією щодо врахування обставин війни (форс-мажор) та можливості спрямування доходів від СВАМ на підтримку кліматичної модернізації України.

– Законодавство: Прискорення імплементації законів, що регулюють екологічні податки та систему моніторингу викидів.

2. Бізнес-рівень:

– Енергоефективність: Інвестиції в базову модернізацію – це найшвидший спосіб зменшити викиди без величезних капітальних витрат.

– Зміна паливного балансу: Перехід від вугілля на газ, а згодом – на біопаливо або відновлювані джерела енергії (ВДЕ).

– Звітність: Налагодження внутрішніх систем обліку викидів відповідно до вимог ЄС (це критично вже зараз, під час перехідного періоду).

3. Фінансовий рівень:

– Фонд декарбонізації: Створення національного механізму акумуляції екологічних податків для надання пільгових кредитів підприємствам на "зелені" проекти.

Механізм вуглецевого коригування імпорту (СВАМ) є не лише економічним бар'єром, а й потужним інструментом примусу до системної трансформації промисловості України. Він не дозволяє Україні залишатися в парадигмі "сировинного експортера" з низькою доданою вартістю.

Євроінтеграція вимагає від України прийняття екологічних стандартів ЄС. Успішна адаптація до СВАМ – це перепустка української продукції на європейський ринок у майбутньому. Ті підприємства та галузі, які почнуть інвестувати в екологічну модернізацію сьогодні, стануть лідерами конкурентної боротьби на єдиному європейському ринку після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Регламент (ЄС) 2023/956 Європейського Парламенту та Ради від 10 травня 2023 року про встановлення механізму вуглецевого коригування імпорту (СВАМ) // Офіційний вісник Європейського Союзу. – 2023. – L 130. – С. 52–104.
2. Імплементативний регламент Комісії (ЄС) 2023/1773 від 17 серпня 2023 року, що встановлює правила застосування Регламенту (ЄС) 2023/956 щодо зобов'язань звітування під час перехідного періоду // Офіційний вісник Європейського Союзу. – 2023. – L 228. – С. 94–115.
3. European Commission. *The European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent* // European Commission Official Website. – Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
4. *Exemption of electricity exports from EU-CBAM / Low Carbon Ukraine (LCU)*. – 2024. – 12 с. – Режим доступу: https://www.lowcarbomukraine.com/wp-content/uploads/LCU_PP_01_2024_Exemption_of_electricity_exports_from_EU-CBAM.pdf.
5. *Research of the impact on the economy of Ukraine from the introduction of CBAM / KSE Institute*. – Kyiv School of Economics, 2021. – 45 с. – Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/12/ENG_20211115-KSE_CBAM_for-publication.pdf.
6. *Methodological Guidelines for Ukrainian Business / Ukrainian Biofuel Association (UABIO)*. – 2023. – Режим доступу: <https://uabio.org/en/materials/19156/>.
7. *Impacts of the EU Carbon Border Adjustment Mechanism on the Western Balkans and Ukraine / Germanwatch*. – 2023. – 32 с. – Режим доступу: https://www.germanwatch.org/sites/default/files/germanwatch_impacts_of_the_cbam_on_the_western_balkans_and_ukraine_2023_0.pdf.